

Interview Arnon Grunberg over *Goede mannen door Immer*

Waarom heb je ervoor gekozen aan de Immer-app van *Goede mannen* mee te werken?

Arnon Grunberg: “Omdat het een experiment is dat ervoor zou kunnen zorgen dat lezen op het scherm – of dat nu een telefoon of een tablet is – aantrekkelijker wordt. Omdat ik zelf een boek lezen op een scherm nog altijd niet ideaal vind en ik benieuwd ben hoe dat beter zou kunnen.”

Hoe was je bij het maakproces betrokken?

“Niels ’t Hooft heeft mij bepaalde keuzes voorgelegd, kleur bijvoorbeeld en in het bijzonder muziek, in andere aangelegenheden is hij zijn gang gegaan. Dit was zijn experiment, ik was eerder het object, maar een object met een stem.”

Wat vind je van het eindresultaat?

“Ik ben tevreden. Vergeleken met andere e-books vind ik dit esthetischer eruitzien en praktisch gezien ook gewoon aangenamer. Het is goed dat we niet denken, zo is het, hier valt niets te verbeteren.”

Luister je altijd naar muziek tijdens het schrijven, zoals naar Simeon ten Holts *Canto Ostinato* toen je *Goede mannen* schreef?

“Als ik een roman schrijf luister ik bijna altijd naar muziek. Bij het schrijven van columns en essays bijna nooit. Een roman schrijven is een proces van maanden, soms meer dan een jaar. Door steeds naar dezelfde muziek te luisteren werkt die als een geheugensteun, als een instrument om de concentratie te verhogen. De muziek kleurt het schrijven maar op een gegeven moment mimet de muziek ook de tekst.”

Waarom leent *Canto Ostinato* zich voor het schrijven?

“*Canto Ostinato* past voor mij bij uitstek bij deze roman en bij mijn schrijven, de herhalingen die geen herhalingen zijn, de melancholie en volgens mij ook de ironie hoewel het in geval van muziek misschien moeilijk is van ironie te spreken.”

Lees je zelf eigenlijk digitaal?

“Steeds meer, vanwege plaatsgebrek en vanwege mijn vele reizen.”

Is je leeservaring digitaal anders ten opzichte van papier?

“Zeker, al was het maar omdat het voor mij een groot verschil maakt of ik een boek vasthoud of mijn telefoon, maar ik heb gaandeweg geleerd ook langere teksten op mijn telefoon te lezen. Ik ben gewend heel veel te strepen in boeken en soms maak ik een aantekening. Daarvoor is in het digitale lezen nog geen goede oplossing gevonden.”

Maakt het je uit hoe mensen jouw boeken lezen?

“Het maakt mij niet uit hoe ze lezen. Ik zelf luister zelden naar luisterboeken, maar ik weet dat steeds meer mensen dat doen en volgens mij kan dat net zo’n intense ervaring zijn als het lezen zelf.”

Hoe denk je dat lezers *Goede mannen* in de Immer-app zullen ervaren? Denk je dat je hier een nieuw publiek mee gaat bereiken?

“Ik hoop dat de app nieuwe lezers zal vinden. Uitgevers maar ook schrijvers stellen dat bijvoorbeeld Netflix de grote concurrent is van de roman en ik ken schrijvers die denken dat de toekomst van het schrijven ligt in het schrijven voor series. Ik geloof dat niet, maar ik geloof wel dat je moet nadenken hoe lezen net zo aantrekkelijk kan zijn als samen een serie bekijken in bed. Of in ieder geval een serieus alternatief. Lezen prikkelt de fantasie op een unieke manier, niet iedereen zal op die manier willen worden geprikkeld, prima, maar het is goed dat zij die dat willen, zij die daarvoor openstaan niet alleen op het papieren boek hoeven te vertrouwen.”

Niels ’t Hooft